اسب ترکمن به عنوان ذخیره ژنتیکی مهم

عبداله کاویان

عضو هیات علمی مرکز تحقیقات کشاورزی و منابع طبیعی گلستان

این اسب در ۴۰۰ سال پیش از میلاد شناخته شده است. بنابر نظر محققین آسیا مهد پرورش اسب بوده است. در این قاره دو نژاد آرین و مغول به وجود آمد و به تدریج از این قاره به قاره دیگر نقاط جهان مهاجرت کرده و در آن مناطق تکثیر و گسترش پیدا کرده اند. اسب ترکمن بهترین نمونه از نژاد مغول است. امپراتورهای چینی شیفته‌ی این اسب بودند و آن را از خان های مغول می گرفتند. در سده های ۸ تا ۱۰ میلادی سواره نظام عراق نیز این اسب استفاده می کرد. در سده چهارم هجری یکی از قبایل ترک که از کرانه های جیحون به سوی جنوب سرازیر شده بود در دشت ترکمن امروزی مستقر شده و ترکمن خوانده شدند و به این ترتیب نژاد مغول را با خود به این منطقه که ترکمن صحرا نامیده می شود، آورده و نژاد ترکمن کنونی شکل گرفت. در حال حاضر اسب های ترکمن، در مناطق مختلف کشور پراکنده شده اند. منطقه‌ی اصلی پرورش آنها از گرگان تا جلگه های شمال و تا دشت بجنورد گسترش پیدا کرده است. برای اسب ترکمن ۴ تیره‌ی آخال تکه، یموت، چناران و جرگلان شناخته شده است. تیره‌ی یموت آمیختگی بیش تری با نرهایی که طی سال ها از فارس و خوزستان به دشت گرگان برده شده اند داشته و نسبت به آخال تکه کوچک تر است. تیره چناران را نیز از تیره های اسب ترکمن می شناسند که در زمان نادرشاه از آمیختگی مادیان ترکمن با نرهای عرب پدید آمده است. اسب های این تیره برای پرش مناسب است. تیره های دیگری که از اسب ترکمن شناخته می شوند، بیش تر از روی نام پرورش دهنده و یا محل پرورش، گرفته شده و همان ویژگی های اسب های ترکمن، یموت و آخال تکه را دارند. از این تیره ها می توان به سارچه کور (همان آخال تکه امروزی)، ارتق قلیچ و دراز خان مختوم اشاره کرد.

رنگ آنها بیشتر خاکستری رنگ و بدنی کشیده و لاغر دارند. شکم آنها بر خلاف بسیاری از نژادهای دیگر اسب ها، تخت و به معنی دیگر شکم آنها لاغر است.

اسب ترکمن اسبی است دارای ویژگی‌های منحصر به فردی از جمله: قد ۱۴۸ تا ۱۵۵ سانتیمتر، گوشهای بلند و متحرک، سینه فراخ و متناسب، کپل کم شیب با عرض خوب، مفاصل قوی، سم‌های محکم با زاویه مناسب، تحمل حرکات سنگین ورزشی و... است. رنگ‌های اصلی این نژاد: کهر، نیله، کرنگ، سمند و قره کهر می‌باشد.

اسب ترکمن اندامی کشیده، دُمی باریک، سر و گردن زیبا دارد. برای اسب‌های با نژاد ترکمن درسال‌های گذشته ذخیره‌های ژنتیک این اسب، تقاضای جهانی یافته است. اسب ترکمن در نزد ترکمن‌ها پیشینه‌ای طولانی در سنن و زندگی صحرانشینی و جنگ و گریزها در گذشته داشته است.

گفتنی است برنامه‌های اشتباه ایران در نیم قرن گذشته لطمه زیادی به ذخیره ژنتیکی اسب‌های ترکمن زده‌است و متاسفانه تعداد اسب‌های ترکمن خالص و خوب به شدت کاهش یافته‌است.

امروزه خالص ترین اسب‌های ترکمن ایران را در منطقه راز و جرگلان ترکمن صحرا از توابع استان خراسان شمالی می‌توان یافت که بیشترین جمعیت این اسب را دارا می‌باشد. خوشبختانه در سال‌های اخیر توجه بیشتری به تولید اسب‌های ترکمن شده‌است. تعدادی اندک و پراکنده از این نژاد توسط علاقه مندان در اصفهان، تهران، شیراز و همدان نیز نگهداری می‌شوند.

www.ganrrc.org.ir